

DE BRUIDEGOMSPIJP.

door Harry Tupan.

Het huwelijk is door de eeuwen heen vaak met folkloristische gebruiken gepaard gegaan. In vele streken van Nederland werden traditie getrouw symbolische geschenken aangeboden. Met name in Groningen, Friesland en Drente was het, vooral in de 19e eeuw, de gewoonte dat de bruidegom een versierde pijp aangeboden kreeg. Het gebruik van bruidegomspijpen is echter veel ouder. Reeds in 1771 wordt er melding gemaakt van een zogenaamde "Bruigomspyp", een in linten bestrikte tabakspyp". J. le Francq van Berkhey zegt dan in zijn "Natuurlijke historie van Holland": "Een veender toonde mij eens, uit dien hoofde, als iets zeldzaams, de Pyp, daar hy, dertig jaaren geleeden, op zyne Bruiloft, en ook op zyn Vyf-en twintigjaaring Feest, uit gerookt had; en ik ken er die deeze hunne Pyp telkens op de Verjaaring van hunnen Trouwdag gebruiken, om dezelve, door den tyd, git zwart te rooken; waarin de Boeren meermaals eene aartigheid stellen".

Wat is nu precies een bruidegomspijp?

In de meeste gevallen is dit een kleipijp van 50 cm. of langer, waarvan de steel weelderig versierd is met droogbloemen, stoffenbloemen, linten en strikken. Op de kop zit vaak een pijpedop.

De pijp werd na de bruiloft meestal in een speciaal kastje geplaatst, om breuk te voorkomen. Het verhaal ging namelijk, dat wanneer de pijp brak, ook het huwelijk kapot zou gaan.

Hij werd verder alleen gerookt op de koperen-, zilveren-, gouden- en diamanten bruiloft.

Vaak werd tesamen met de bruidegomspijp het bruidsboekje of de bruidsluier in het kistje geplaatst.

Per provincie waren de gewoontes rondom het aanbieden en de benaming verschillend. Op deze verschillen zal ik nu wat dieper ingaan.

In Drente wordt de bruidegomspijp, ook wel breugmanspiep genoemd, aangeboden door de meid of door de zuster van de bruid, na terugkomst uit het gemeentehuis.

Terwijl ze de pijp aanbiedt zegt ze een gedichtje op:

*Geachte jongeman, ik ben er toe genegen,
U deez' versierde pijp te geven;
Is dit de eerste keer, 't zij ook de laatste keer,
Dat ik U zulk een pijp vereeer.*

Niet alleen de bruidegom, doch ook de rest van de mannelijke aanwezigen kregen een pijp aangeboden. Deze pijpen waren, zij het eenvoudiger, ook met enkele linten versierd.

Als het meisje de pijp heeft overhandigd, krijgt zij van de bruidegom als dank een gulden. Van de overige mannelijke gasten krijgt ze een kwartje, omdat hun pijp minder versierd is.

Aardig is onderstaand " Pijp Gedicht " uit 1830, welke werd opgezegd en gemaakt door Margje Wolters Zoer ter gelegenheid van het huwelijk van haar zuster in het Drentse plaatsje Dwingeloo.

*Bruidegom ik ga uw sieren
Met eene pijpje wilt nog zwieren
Wijl gij zijt de bruidegom
't Is gedaan komt gij weer om
Van de kerk zo als wij weten
Dan ward man en vrouw geheten
Nu nog bruidegom en bruid
Strakjes is dat deuntje uit*

Met aan het eind:

*Maar gedenkt eens komt die nood
Op het trouwen volgt de dood
Bruidegom wilt nu op stoken
en een lekker pijpje roken
't zal voor uw nog zoeter zijn
Als de beste brandewijn
Nu tot slot gij jonge lieden
laat de zonde van uw vlieden
Dat het scheiden dan ook blij
uw een geestelijk huwelijk zij.*

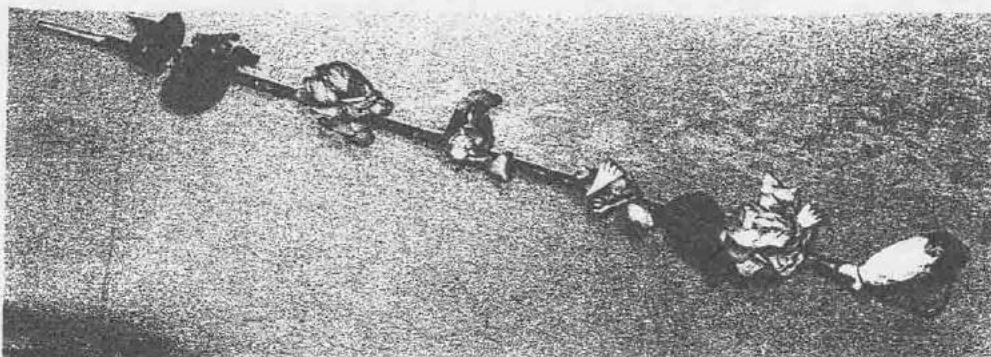
In het bekende Overijsselse plaatsje Staphorst werd de pijp door de vrienden van de bruidegom aangeboden.

De pijp, hier bruurmanspiepe genoemd, werd ook na de huwelijksdag in een kastje opgehangen.

Ook hier werd bij de aanbieding een toepasselijk gedicht opgezegd.

Het eerste couplet van dit " Pijp Gedicht " luidt als volgt:

*Bruidegom, 't is mijn begeren,
Om in deze stand u te eren.
't Is een oud gebruik gewis,
Dat nog niet verouderd is (1865)*

Bruid opgeëist

● De bruidegom krijgt van zijn moeder een versierde pijp. Links zijn „eiser”.

(Van een onzer verslaggevers)

Klaas van der Veen uit Dalen heeft gisteren een oud Drents gebruik opnieuw toegepast. Hij liet zijn bruid Rinie Prinsen uit Erica door een eiser met een „riemsel” opeisen. de bruidegom heeft het hele ritueel rond dit „riemsel” toespeeld gekregen door folklore-kenner R. Lubbers uit Dalen.

De „eiser”, een familielid of een bekende van de bruidegom, meldde zich gistermorgen tegen kwart voor twaalf

aan de deur van de bruid. Met een oud rijm eiste hij Rinie Prinsen op voor Klaas van der Veen.

Dit gebeurde in een dracht die vroeger gebruikelijk was bij dit soort gelegenheden. Het enige verschil was, dat de eiser en zijn gezelschap vroeger in boerenwagens aankwamen en dat het nu met auto's gebeurde. Tijdens het „riemsel” moest het gezelschap enkele malen pauzeren om een borrel te nuttigen. Het jonge paar gaat in Dalen wonen.

uit: NIEUWSBLAD VAN HET NOORDEN 26-11-1977

Bijzonder frappant was ook de groep: „Een Drentsche boerenbruiloft”. Zoo'n herschepping heeft ook folkloristische waarde, want snel sterven oude kleederdrachten en gebruiken uit. Zoo'n bruiloft met de mooi bestrikte lange pijp, de blanke muts en 't oorijzer, de zijden pet (en dan dat symbool links!!), de verzen, die als uitnodiging door den „neuger” werden gedeclameerd — dat was zeker een plechtstatige gebeurtenis. Men zou meer oude gebruiken zoo „in beeld” wenschen!

De bruidegomspijp, in Friesland de breggemanspiip genoemd, werd daar door de bruidszusters aangeboden.

Fraai is de herdenkingspijp uit de verzameling van Niemeyers Nederlands Tabacologisch museum. Deze Goudse pijp is in Harlingen of Makkum beschilderd ter gelegenheid van een 50-jarig huwelijk.

Op de ketel staat onder meer " Houwliks Oanthinken "

Ook bij dergelijke gelegenheden werden versjes gemaakt:

... zijn dochter wenkt, en 't kleine Jantjen

Reikt hem de bruidegomspijp, het pronksieraad van 't mandjen.

Hij neemt haar lachend aan, om kleinzoons vreugd vermoegd,

Maar 't omgeslingerd groen is hem tot het last bij het stoppen.

Rond 1900 neemt het gebruik van bruidegomspijpen sterk af, mede door het uit het gebruik raken van de kleipijp.

Men ziet dan ook poseleinen pijpen, kleurig versierd, als bruidegomspijpen verschijnen.

Kenmerkend voor onze drang naar het verleden is het feit dat men tegenwoordig weer veelvuldig het aloude gebruik van het aanbieden van bruidegomspijpen ter hand neemt. (zie illustratie)

Een heuglijk feit, want het zou jammer zijn dat zo'n oude traditie voorgoed uit het gebruik zou raken.

Over de pijpen en de kastjes nog het volgende:

De pijpen zijn meestal ongeveer een halve meter lang en zijn zowel gedecoreerd als glad. Opvallend is, dat alle gebruikte pijpen na 1900 afkomstig waren van de Firma Goedewaagen.

In het " Noorden " (Gron-Friesl-Drente) vinden we de pijpen in smalle verticale kastjes.

In de " Achterhoek " (Gelderland) vinden we kastjes met een zeshoekig bovenstuk waarin vaak het bruidsboeket zit; hieronder zit dan dikwijls een verticale kist, met daarin de pijp.

Waar bevinden zich bruidegomspijpen?

Niemeyer Ned.Tab.Museum-	Groningen	7	exempl.
Openluchtmuseum	- Arnhem	4	,,
Harry Tupan	- Hoogeveen	3	,,
De Moriaan	- Gouda	2	,,
Drents Museum	- Assen	2	,,
Openlucht Museum	- Schoonoord	2	,,
Douwe Egberts	- Utrecht	1	,,
Douwe Egberts	- Joure	1	,,
Behouden Huys	- Terschelling	1	,,
Hoogeveens Museum	- Hoogeveen	1	,,
Drie Haringen	- Deventer	1	,,
Don Düco	- Leiden	1	,,
Pijpenmuseum St.Claude	- St.Claude	1	,,

Literatuurlijst.

Anoniem- De Naoberschap in Aalten, de Oude Tijd 1874, pg.12-13.

Anoniem- " Bruidspijp voor de bruidegom ", Pijprokersmagazine 12e jaargang. nr.4, nov/dec 1973

Anoniem- " De bruidegomspijp in ere hersteld ", Niemeyer Nieuws, nov/dec 1970, pg.1-2.

Anoniem- " Bruid opgeest ", Nieuwsblad van het Noorden, 26.11.1977. pg. 5.

Anoniem- (28) Gedigt ", Meppeler Courant, 30.11.1977

